

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Hasan Eren (1913–2007)

Nagy veszteség érte mind a török, mind a magyar nyelvtudományt: életének 88. évében, 2007. május 28-án elhunyt Hasan Eren, a török nyelvtudomány kiemelkedő egyénisége, huzamos időn át a magyar nyelvtudománynak is aktív művelője, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Nyelvtudományi Társaság és a Körösi Csoma Társaság tiszteletbeli tagja.

1919. március 15-én született a bulgáriai Vidinben. Itt végezte alsó- és középfokú tanulmányait, török anyanyelvén kívül itt tanult meg oroszul és franciául. Magyar kapcsolatai 1926-ban, Németh Gyula vidini török nyelvjárási kutatásai idején kezdődtek. Németh érdeme, hogy fölismerte Erenben a turkológia művelésére való általános készséget, közelebből ennek a magyarországi turkológiában is hasznosítható lehetőségét. Hazánkba invitálta, ahol a tudóspalánta 1938-ban az Eötvös Collegium tagjaként a Pázmány Péter tudományegyetemen kezdte meg ösztöndíjas tanulmányait, ahol Németh Gyula, Fekete Lajos és Ligeti Lajos óráit hallgatta. 1942-ben *summa cum laude* habilitált, majd professzori rábeszélésre Budapesten maradt.

Hazai turkológiai munkálkodása, mely magától értetődően a magyar–török nyelvi kapcsolatoknak, közelebből török jövevényszavainknak a kutatására irányult, 1940-ben a Magyar Nyelvben közölt „Csutak” című cikkével indul. Ezután többéves itt-tartózkodása során, 1943-ig sorra-rendre jelentek meg a jövevényszavakról és nevekről szóló török–magyar vonatkozású közleményei – több mint 30 –, legnagyobbrészt a Magyar Nyelvben, egyszer-egyszer a Körösi Csoma Archívumban, valamint a Nyelvtudományi Közleményekben. Közülük kettőt emelnék ki: „A *székely* név magyarázatához” (MNy. 1949: 205–8), illetve „A török magánhangzó-váltakozások” (NyK. 43: 356–73).

Hazánkban vészelte át a háború viszontagságait. 1946-ban egyetemi magántanári titulusot kapott, Ortutay Gyula pedig megélhetésének biztosítása végett a Magyar Rádiónál kínál fel számára állást.

1946-ban visszatért hazájába. Két év múlva az Ankarai Egyetemen docensi kinevezést kapott, majd hamarosan professzorrá nevezték ki az Ankarai Egyetem Hungarológiai tanszékének vezetőjeként. Tanári tevékenysége mellett mind jobban bekapcsolódott hazája nyelvtudományi közéletébe. Elsősorban a török szótári munkálatokban vállalt vezető szerepet, hosszú időn át irányította a Szótári és Terminológiai Bizottságot.

A török nyelvtudomány meghatározó tagjaként 1983 és 1993 között mint annak elnöke vezette a Török Nyelvtudományi Társaságot. Meghatározó szerepe volt a sok kiadást látott „Türkçe sözlük” című török szótár munkálataiban. Szótári munkálkodásán túlmenő nyelvtudományi tevékenységéről impozáns méretű publikációs jegyzéke tesz tanúságot. Ebben sokszor bukkantak föl kifejezetten magyar tárgyú tanulmányok, főként szótörténeti-etimológiai vonatkozásban. Ebbéli munkálkodásának nagyméretű összefoglalója török etimológiai szótára (Türk Dilinin. Etimolojik Sözlüğü. Ankara, 1999.), melyben a török szókinccset a magyar turkológia eredményeit és természetesen saját kutatásait is fölhasználva mutatta be.

Élénk figyelemmel kísérte a magyarországi etimológiai vizsgálatokat. Az „Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen”-ről kimerítő ismertetést írt a Türk Dili című folyóiratban (vö. MNy. 1996: 116–33, 2002: 385–95).

Kapcsolatait Magyarországgal, a magyar tudománnyal mindvégig fenntartotta, többször is megfordult hazánkban. Két éven át (1973 és 1975 között) vendégtanárként működött az ELTE Török Filológiai Tanszékén. Egykori magyar professzorai iránti kegyeletét rendszeresen leróta: így 1970-ben Fekete Lajos sírkövének avatásán, valamint 1977-ben Németh Gyula emléktáblájának avatásán is részt vett.

2000 júniusában a Magyar Tudományos Akadémián „A török nyelv etimológiai szótára és a magyar nyelvtörténet” címmel társaságunknak tartott előadásán saját török etimológiai szótárának fényében tért vissza az újabb magyar etimológiai kutatások turkológiai vonatkozásaira (MNy. 2005: 275–82¹). Szakavatott észrevételei jól hasznosíthatók lesznek majd a jövőbeni magyar etimológiai kutatások számára.

Hasan Erennek a magyar tudományosság részéről méltán jutottak elismerések: 1966-ban a Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1972-ben a Körösi Csoma Társaság, 1988-ban pedig a Magyar Tudományos Akadémia választotta tiszteletbeli tagjává. Tudományos érdemeit általában, különösképpen pedig a magyar tudományosságnak tett szolgálatait 2000-ben a Magyar Köztársaság a Magyar Köztársaság Érdemrendje kitüntetés adományozásával ismerte el.

Amikor mély fájdalommal búcsúzunk tagtársunktól és kedves barátunktól, nem lehet szó nélkül hagyni, hogy Hasan Erent milyen szoros érzelmi szálak kötötték nemcsak a magyar tudományhoz, hanem hazánkhoz, a magyar néphez, valamint nyelvünkhöz is. Hogy ez a kapcsolat halála óráján is milyen jellemzően, meghatározóan jutott kifejezésre, azt Hazai Györgytől tudom: utolsó szavait magyarul mondta el.

Hűséges tagtársunkat, kedves barátunkat mély fájdalommal siratjuk és tartjuk emlékeztünkben.²

BENKŐ LORÁND

¹ Ezen 2002-ben és 2005-ben közölt, hasonló tárgyú szövegeinek sajnálatos fölcserélődését a folyóiratunkhoz eljuttatott kéziratok közvetítési zavarai okozták.

² Az adatok pontosítását Hazai Györgynek és Kakuk Zsuzsának köszönöm.